ENCIKLIKA

NJEGOVE SVETOSTI

PIJA XI.

BOŽJOM PROVIDNOŠĆU

PAPE

ČASNOJ BRAĆI NADBISKUPIMA I BISKUPIMA NJEMAČKE I DRUGIMA NATPASTIRIMA, KOJI SU U MIRU I ZAJEDNICI S APOSTOLSKOM STOLICOM:

O STANJU KATOLIČKE CRKVE U NJEMAČKOM CARSTVU

AKADEMIJA „REGINA APOSTOLORUM" KOROŠČEVA 15, SARAJEVO

Enciklika Pija XI.
»Mit brennender Sorge«

Časnoj Braći Nadbiskupima i Biskupima Njemačke i drugima Natpastirima, koji su u miru i zajednici s Apostolskom Stolicom:
O STANJU KATOLIČKE CRKVE U NJEMAČKOM CARSTVU.
PAPA PIJO XI.

Časna Braćo!

Pozdrav i Apostolski blagoslov.

Sa živom zabrinutosti i sveudilj većom zapanjenošću promatramo podugo vremena križni put Crkve, sve veću tjeskobu njezinih duhom i djelom vjernih vjernika u onoj zemlji i u onom narodu, komu je nekoć sv. Bonifacije donio svijetlu i radosnu vijest o Kristu i kraljevstvu Božjem.

Ta Naša zabrinutost nije lakšom postala, pošto Nas prečasni zastupnici Episkopata po svojoj dužnosti istinito izvijestiše, kad su Nas u bolesti pohodili. Pored mnogo utješnih i pobudnih stvari iz junačke borbe svojih vjernika za vjeru, nijesu mogli, uza svu ljubav k narodu i domovini i uza sve nastojanje umjereno suditi, mimoići i bezbrojno mnogo žalosnih i pokudnih događaja. Saslušavši njihove izvještaje smijemo s dubokom zahvalnosti prema Bogu reći s Apostolom ljubavi: »Nemam veće radosti od toga, da čujem, moja djeca u istini da hode« (3. Jo. 4.). Ali sloboda, koju traži odgovorna

Naša apostolska služba, i volja vama i cijelom kršćanskom svijetu predočiti zbilju u svoj svojoj težini, zahtijevaju i da dodamo: Nemamo veće brige, jače pastirske žalosti, nego kad čujemo: mnogi ostavljaju put istine (cf. 2. Petr. 2, 2.).

1. Konkordat.

Kad smo Mi, časna Braćo, ljeti 1933. prihvatili prijedlog vlade Reicha da na osnovu nacrta od prijašnjih godina povedemo pregovaranja o konkordatu i kad smo ga na zadovoljstvo svih vas svečano sklopili, vodila Nas je dužna briga da osiguramo slobodu za spasonosno djelovanje Crkve u Njemačkoj i za spasenje duša vama povjerenih, ali ujedno i iskrena želja, da bitno poslužimo mirnome razvitku i blagostanju njemačkog naroda.

Unatoč mnogima i teškim sumnjama, ne bez muke, odlučismo privoljeti. Htjeli smo, koliko čovjek može, poštedjeti naše vjerne sinove i kćeri u Njemačkoj od napetosti i trpljenja, koja su se mogla inače sa sigurnošću očekivati u tadanjim prilikama. I htjeli smo svima činjenicom pokazati, da Mi, jedino tražeći Krista i što je Kristovo, nikome ne uskraćujemo ruke pomirnice Majke Crkve, ako je sâm ne odbija.

Ako drvo mira, koje smo Mi sa čistom nakanom zasadili u njemačku zemlju, ne donosi plodova, koje smo željeli na korist vašeg naroda, ne će u ovom širokom svijetu nitko, koji ima oči da vidi i uši da čuje, danas još moći da reče, kako je krivnja na Crkvi i njezinoj Glavi. Iskustvo prošlih godina objašnjuje odgovornosti i otkriva spletke, koje od početka nijesu išle ni za čim drugim, nego za borbom uništenja. U brazde, u koje smo Mi nastojali posijati sjeme iskrenog mira, drugi su sipali — kao neprijatelj u Svetom Pismu (Mt. 13, 25.) — kukolj nepovjerenja, nesloge, mržnje, ozloglašivanja potajnog i javnoga, iz tisuću izvora i sa svim sredstvima načelnog neprijateljstva prema Kristu i njegovoj Crkvi. Njima i samo njima, kao i njihovim zaštitnicima potajnim i očitima, ima se pripisati odgovornost, što se mjesto duge mira pokaza na obzorju Njemačke razorni olujni oblak vjerskih borba.

Časna Braćo, Mi smo odgovornim upravljačima sudbinom vaše zemlje neprestano predočivali posljedice, koje moraju nužno nastati, ako se takove struje trpe ili pače promiču. Sve smo učinili, da obranimo svetost zadane riječi, nepovredivost slobodno preuzetih obveza protiv teorija i čina, koji, gotovo službeno odobreni, uništiše svako povjerenje i oteše vrijednost i unapredak svakoj zadanoj riječi. Kad jenoć bude vrijeme, da ta Svoja nastojanja otkrijemo cijelome svijetu, svi će ljudi, koji dobro misle, znati, gdje se imaju tražiti čuvari mira i gdje rušitelji mira.

Svak, koji ikoliko osjeća ljubavi do istine, koji je sačuvao u svom srcu sjenu osjećaja za pravednost, morat će priznati, da je u tim teškim i važnim godinama poslije konkordata svaku Našu riječ i svako Naše djelo prožimala vjernost sklopljenog ugovora. Ali će se morati sa čuđenjem i s najdubljim nezadovoljstvom ustanoviti, kako je druga strana učinila svojim nepisanim pravilom, da ugovor izvraća, mimoilazi, nateže, najzad više ili manje javno povređuje.

Unatoč svoj Našoj umjerenosti, koju smo pokazali ne iz proračunane zemaljske koristi ili pače od nedostojne slabosti, nego jedino iz volje, da možda zajedno s kukoljem ne iščupamo i koju dobru biljku; u namjeri, da ne sudimo prije javno, dok ne sazriju duhovi za neuklonivost

toga suda; u odlučnosti, da konačno ne zanijećemo ugovornu vjernost drugih prije, nego željezni govor stvarnosti razdere koprenu, kojom se umjela i umije prikriti po nacrtu skovana navala na Crkvu. I danas još, kad otvorena borba protiv konfesionalnih škola, konkordatom zajamčenih, i kad oduzeta sloboda glasovanja onima, koji imaju pravo na katoličko odgajanje, očituju na osobito bitnom području života Crkve žalosnu ozbiljnost stanja i besprimjerno duhovno nasilje vjernikâ — svjetuje Nas očinska skrb za spasenje duša, da ne napuštamo i ako slabe izglede za povratak k ugovornoj vjernosti i dužnome sporazumu.

Uvažujući molbe prečasnih biskupa Mi ćemo i unaprijed neumorno kod upravljača vašeg naroda braniti povrijeđeno pravo i, ne mareći za časoviti uspjeh ili neuspjeh, samo slušajući Svoju savjest i pastirsku dužnost, protiviti se poimanju, koje ide za tim, da dokumentom utvrđeno pravo uguši javnom ili prikrivenom silom.

Ali, Časna Braćo, druga je svrha ovog pisma. Kao što ste Nas u Našoj bolesti ljubezno pohodili, tako se i Mi obraćamo na vas i preko vas na katoličke vjernike u Njemačkoj, koji su, kao sva djeca u trpljenju i tjeskobi, osobito blizu srcu zajedničkog Oca. U ovaj čas, kad se vaša vjera iskušava kao pravo zlato u ognju nevolje i prikrivenoga ili javnog progonstva, kad ste opkoljeni s tisuću oblika organizirane vjerske neslobode, kad vas teško tišti nedostatak istinskog obavješćivanja i obrane s redovitim sredstvima, imate dvostruko pravo na riječ istine i duševnog jačanja od Onoga, čijemu je prvom predhodniku Spasitelj upravio ove značajne riječi: »Ja se molih za tebe, da vjera tvoja ne prestane, i ti obrativši se utvrdi braću svoju« (Lc. 22, 32.).

2. Prava vjera u Boga.

Prije svega, Časna Braćo, starajte se, da se vjera u Boga, prvi i nenadomjestivi temelj svakoj vjeri, očuva čista i cjelovita u njemačkim krajevima. Ne vjeruje u Boga onaj, koji riječ Bog govornički upotrebljava, nego samo onaj, koji s tom riječi spaja istinsku i dostojnu spoznaju o Bogu.

Tko u panteističkoj maglovitosti Boga sa svijetom poistovjetuje, Boga u svijetu posvjetuje i svijet u Bogu pobožanstvuje, ne pripada onima, koji vjeruju u Boga.

Tko, kako se kaže, starogermansku prije kršćanstva predodžbu o mračnom neličnom udesu stavlja na mjesto ličnog Boga, niječe Božju mudrost i providnost, koja »snažno i dobrostivo vlada od jednog kraja svijeta do drugoga« (Sap. 8, 1) i sve vodi dobromu svršetku. Takav ne može zahtijevati, da se ubraja među prave vjernike.

Tko rasu ili puk ili državu ili državni oblik, nosioce državne vlasti ili druge osnovne vrijednosti čovječjeg društva — što sve ima u naravnom redu bitno i časti vrijedno mjesto — izluči iz te njihove ljestve zemaljskih vrijednosti i učini ih najvećim pravilom svega, i vjerskih vrijednosti, i pobožanstveni idolopoklonstvom, taj izvraća i patvori poredak, koji je stvorio i zapovjedio Bog. Takav je čovjek daleko od prave vjere u Boga i poimanja života po vjeri.

Promislite pažljivo, Časna Braćo, kako se sve više zlo upotrebljava u govoru i u pismu presveto Ime Božje kao besmislena etiketa za više ili manje samovoljni oblik čovječjeg traženja i teženja. Djelujte među vašim vjernicima, da budno odbiju takovu zabludu, kako to zaslužuje. Naš Bog jest Bog osobni, nadčovječji,

svemogući, neizmjerno savršeni, jedan u Trojstvu osoba, troosobni u jedinstvu Božanske naravi, Stvoritelj svega stvorenog, Gospodar i Kralj i posljednja svrha povijesti svijeta, koji ne trpi i ne može trpjeti pored sebe drugoga boga.

Taj Bog dao je kao vrhovni vladar svoje zapovijedi. One nijesu zavisne od vremena i prostora, zemlje i rase. Kao što sunce Božje svijetli nad svima ljudima, tako i njegov zakon ne priznaje nikakovih povlastica i izuzetaka. Vladari i podložnici, okrunjeni i neokrunjeni, veliki i mali, bogati i siromašni jednako su podložni njegovoj riječi. Iz cijelosti stvoriteljskih njegovih prava izvire bitno cijelost prava na apsolutnu poslušnost pojedinaca i svih kolikih društava. To pravo na poslušnost obuhvata sva područja života, u kojima ćudoredna pitanja zahtijevaju podudaranje s Božjim zakonom i s time sklad promjenljivih ljudskih naredaba sa svim nepromjenljivim Božjim odredbama.

Samo površni duhovi mogu pasti u zabludu, da govore o nacionalnom Bogu, o nacionalnoj vjeri, i da mahnito kušaju zatvoriti u granice pojedinog naroda, u krvni tjesnac pojedine rase, Boga, Stvoritelja svijeta, Kralja i Zakonodavca svih naroda, pred čijom su veličinom narodi maleni kao kaplje u kablu vode (Is. 40, 15).

Biskupi Kristove Crkve postavljeni »za ono, što se na Boga odnosi« (Hebr. 5, 1) moraju bdjeti, da takove pogubne zablude, iz kojih obično izlaze još pogubniji čini, ne nađu mjesta kod vjernikâ. Njihova je sveta službena dužnost, koliko do njih stoji, sve učiniti, da se zapovijedi Božje uvažuju i vrše kao neoborive dužnosti ćudorednoga i uređenog života, privatnog i javnoga; da se ne grde prava Božjeg Veličanstva, ime i riječ Božja (Tit. 2, 5); da zamuknu psovke na Boga u riječi i pismu i slici, danas mnogobrojne kao pijesak na obali mora; i protiv tvrdoglavog i lukavog duha, koji Boga niječe, prezire i mrzi, da ne malakše nikad pomirbena molitva vjernika, koja će se svaki čas dizati kao kâd k Svevišnjemu i zaustavljati njegovu osvetnu ruku.

Zahvaljujemo vama, Časna Braćo, vašim svećenicima i svim vjernicima, koji su u obrani prava Božjeg Veličanstva protiv nasrtljivog novog poganstva, nažalost mnogo podupiranog moćnom ličnošću, vršili i vrše svoju kršćansku dužnost. Ta je zahvala napose duboka i združena s priznanjem i udivljenjem za one, koji su vršeći tu svoju dužnost zavrijedili da za Božju stvar podnose pregaranja i trpljenja.

3. Prava vjera u Isusa Krista.

Nijedna vjera u Boga ne će se trajno održati čista i neokaljana, ako se ne naslanja na vjeru u Isusa Krista. »Nitko ne zna Sina nego Otac; niti Oca tko zna nego Sin, i komu Sin hoće objaviti« (Mt. 11, 27). »Ovo je život vječni, da upoznaju Tebe, jedinoga Boga istinitoga, i koga si poslao, Isusa Krista« (Jo. 17, 3). Dakle nitko ne smije reći: ja vjerujem u Boga i to je dosta za moju vjeru. Riječ Spasiteljeva ne dopušta takovih izmicanja. »Koji god poriče Sina, ni Oca nema, a koji priznaje Sina, i Oca ima« (1. Io. 2, 23).

U Isusu Kristu, utjelovljenom Sinu Božjem, očitova se punina Božje Objave. »Bog, koji je nekada mnogo puta i različitim načinom govorio ocima po prorocima, progovori nam u posljednje dane ove po Sinu ((Hebr. 1, 1. 2). Svete Knjige Staroga Zavjeta sve su riječ Božja, sastavni dio Božje Objave. Kako zahtijeva

postepeno razvijanje Objave, na Knjigama Staroga Zavjeta hvata se još sumrak, koji imao pripraviti potpuno danje svijetlo Otkupljenja. U nekim čestima pripovijeda se o čovječjim nesavršenostima, slaboćama i grijesima, kako to drukčije i ne može da bude, kad se radi o knjigama povijesti i zakonodavstva. Pored neizmjerno mnogo uzvišenih i plemenitih stvari govore i o težnjama površnim i zemaljskim, koje se različito ponavljahu u starozavjetnom narodu, nosiocu Objave i Božjeg obećanja. Ali svak, koji nije zaslijepljen predrasudom i strašću, ipak lako vidi, kako unatoč ljudskim slaboćama, o kojima nas izvješćuje biblijska povijest, još jače blista Božje svijetlo s ognjišta spasenja, koje slavlje slavi nad svim slaboćama i grijesima.

I uprav na takovu, često tamnom dnu, napreduje spasonosni uzgoj Vječnoga u dalekim vidicima, koji ujedno upućuju, opominju, potresuju, dižu i usrećuju. Samo zaslijepljenost i oholost mogu oči zatvoriti od spasonosnog blaga, što ga krije Stari Zavjet. Tko dakle hoće odstraniti iz Crkve i škole povijest i obučnu mudrost Starog Zavjeta, taj pogrđuje riječ Božju, pogrđuje nacrt spasavanja Svemogućeg i usku i ograničenu misao ljudsku postavlja sucem nad Božjim povijesnim nacrtom. Niječe vjeru u Isusa Krista, koji se zaista pojavio u tijelu, koji je uzeo čovječju narav od naroda, što ga poslije na križ pribio. Nikako ne razumije svjetske drame Sina Božjega, koji zločinstvu onih, što su ga na križ raspeli, nasuprot stavi velikosvećeničko Božje djelo otkupiteljske smrti i tako učini, da Stari Zavjet nađe u Novome svoje ispunjenje, svoj završetak i uzvišenje.

Objava postigavši vrhunac u Evanđelju Isusa Krista jest konačna, obvezatna za navijek. Ta Objava ne dopušta nikakovih dodataka ljudskom rukom, još manje kakvih nadomjestaka ili kakovih zamjena samovoljnim »objavama«, što bi ih neki moderni glasnici htjeli izvesti iz tako zvanog mita krvi i rase. Otkako je Krist, Božji Pomazanik, izvršio djelo otkupljenja, skršio vlast grijeha i zaslužio milost biti djecom Božjom, otada nema drugog imena pod nebom danoga ljudima, kojim bi se mogli spasiti, osim Imena Isusova (Act. Ap. 4, 12). I nijedan čovjek, sve da i sve zna i sve umije i da ima svu zemaljsku vlast u rukama, ne može drugog temelja da postavi, osim onoga, koji je već postavio Isus Krist (1. Cor. 3, 11). Tko se drzne svetogrdno ne poznavajući bitnu razliku između Boga i stvora, Boga-čovjeka i čovjeka, staviti pored Krista ma kojeg smrtnika, pa bio on i najveći svih vremena, ili ga pače staviti nad Krista i protiv Krista, taj je mahnit prorok, koga strahovito pogađa riječ Svetog Pisma: »Onaj, što živi na nebesima, smije im se« (Ps. 2, 4).

4. Prava vjera u Crkvu.

Vjera u Isusa Krista ne bi se očuvala čista i nepokvarena, kad ne bi bila štićena i branjena vjerom u Crkvu, stup i tvrđu istine (1. Tim. 3, 15). Sâm Krist, Bog blagoslovljeni u vijeke, podigao je taj stup vjere. Njegova zapovijed slušati Crkvu (Mt. 18, 17), u riječima i zapovijedima Crkve slušati njegove riječi i zapovijedi (Lc. 10, 16), vrijedi za ljude svih vremena i svih krajeva. Crkva ustanovljena od Otkupitelja jest jedna za sve narode i sve narodnosti. Pod njezinim svodom, koji kao Božji svod presvođuje čitavu zemlju, jest mjesto i domovina

za sve narode i sve jezike, ima prostora da se razviju Bogom i Otkupiteljem dana pojedincima i narodnim zajednicama posebna svojstva, vrline, zadaće i pozivi. Majčinska je ljubav Crkve tako široka, da u razvijanju prema volji Božjoj takovih posebnosti i pojedinosti više gleda obilje mogućnosti negoli pogibao razdora. Raduje se duhovnom napretku pojedinaca i narodâ. S majčinskom radosti i ponosom prati u njihovu pravom nastojanju plodove uzgoja i napretka, blagoslivlja ih i promiče, samo kad to može po savjesti. Ali Crkva i zna, da ta sloboda ima i granica, označenih zapoviješću Božjeg Veličanstva, koja je htjela i osnovala tu Crkvu kao nerazdjelivo jedinstvo u svemu bitnome. Tko dira u to jedinstvo i nerazdjeljivost, uzima Zaručnici Kristovoj jedan od zlatnih vijenaca, kojima ju je sâm Bog ovjenčao. On podlaže njezinu Božju zgradu, sazidanu na vječnim temeljima, ispitivanju i preoblikovanju graditeljâ, kojima Otac nebeski nije dao nikakove vlasti.

Božje poslanje Crkve, što ga vrši među ljudima po ljudima mora izvršivati, može biti bolno potamnjeno čovječjim, kadšto odviše čovječjim, što od vremena do vremena opet niče kao kukolj posred pšenice kraljestva Božjega. Komu su poznate Spasiteljeve riječi o sablaznima i onima, koji sablažuju, zna, kako ima Crkva i svaki pojedinac suditi, što je grijeh bio i što jest. Ali tko se oslanja na te žalosne opreke između vjere i života, između riječi i djela, između vanjskog vladanja i unutarnjeg osjećanja kod pojedinaca — pa bilo ih i mnogo — zaboravlja ili pače svijesno mukom mimoilazi bezbroj pravog nastojanja oko kreposti, duh pregaranja, bratsku ljubav, junačku svetost tolikih članova Crkve, taj pokazuje žalosnu sljepotu i nepravednost. I kad

se poslije sasvim jasno spozna, da on strogu mjeru, kojom mjeri mrženu Crkvu, u isti čas zaboravlja, kad se radi o zajednicama druge vrsti, koje su mu bliže po srcu ili koristi, tada se pokazuje u svojem tobože povrijeđenom osjećaju čistoće sličan onima, koji po oštrim riječima Spasiteljevim vide trun u oku brata, a ne opažaju brvna u svojem. Ali ma kako malo bila čista nakana onih, koji se bave ljudskim slaboćama u Crkvi, praveći od toga zvanje, pače često puta nisko trgovanje, i premda vlast crkvenih službenika, temeljeći se na Bogu, ne stoji do njihove čovječje i ćudoredne visine, ipak nema nijednog doba, nijednog pojedinca, nijedne zajednice, da ne bi trebali pošteno ispitivati savjest, nesmiljeno se čistiti, obnoviti se u mišljenju i djelovanju. U Našim Enciklikama O Svećenstvu i Katoličkoj Akciji zaključujući upozoravali smo na svetu dužnost sve članove Crkve, a nada sve članove svećeničkoga i redovničkog staleža i one svjetovnjake, koji apostolski djeluju, da vjeru i život dovedu u sklad, koji zahtijeva zakon Božji i koji Crkva neumorno traži. I također danas s najdubljom ozbiljnosti ponavljamo: Nije dosta pribrajati se Crkvi Kristovoj, nego treba biti živi član te Crkve, u duhu i istini. A takovi su samo oni, koji su u milosti Gospodinovoj i neprestano hodaju u njegovoj nazočnosti — u nedužnosti ili u istinitoj i djelotvornoj pokori. Ako je Apostol naroda, »izabrana posuda« mrtvio svoje tijelo, da ne bude, dok drugima propovijeda, sâm zabačen (1. Cor. 9, 27), može li biti za ostale, kojima je u rukama čuvanje i širenje kraljevstva Božjeg, koji drugi put nego najunutarnjija veza apostolata i njihova vlastitog posvećenja? Samo tako pokazat će se današnjemu čovječanstvu i u prvom redu protivnicima Crkve, da sol zemlje i da kvasac kršćanstva nijesu

obljutavili, nego su sposobni i spremni čovjeka sadašnjosti, koji je u sumnji i zabludi, u ravnodušnosti i duhovnoj zabuni, kome je vjera dotužila i koji je daleko od Boga, duhovno obnoviti i pomladiti. Čega — priznali ili ne priznali — trebaju danas više nego ikad. Samo kršćani, koji budno paze na same sebe i otklanjaju svaku težnju za onim, što je čisto vanjsko i svjetovno, ako se ozbiljno drže zapovijedi Božjih i Crkvenih, i ako pokazuju ljubav Božju i djelotvornu ljubav k bližnjemu, moći će i morat će biti primjer i vodič iz dna bolesnomu čovječanstvu, koje traži potpor i smjer, ne će li se, da svijet zateče strahovita nesreća ili neopisivo propadanje.

Svaka prava i trajna obnova zapravo dolazi od svetišta, od ljudi, koje je pokretala i oduševljavala ljubav prema Bogu i prema bližnjemu. Svojom velikodušnom pripravnosti da poslušaju svaki Božji poziv i da ga ostvare najprije u samima sebi, u sve većoj poniznosti i sa sigurnošću onih, koji su od Boga pozvani, prosvijetliše i obnoviše svoje doba. Gdje revnost obnove nije izišla iz čistog vrela lične savršenosti, nego je bila provala strastvenih pobuda, smutila je, mjesto da razbistri, srušila je, mjesto da sazida. Ne rijetko bila je ishodište zabludama mnogo gorima od onih, koje se htjelo ili se umišljalo liječiti. Zacijelo, Duh Božji duše, gdje hoće (Iv. 3, 8). On može od kamenja podignuti izvršitelje svojih namjera (Mt. 3, 9, Lc. 3, 8), i odabira oruđa svoje volje po svojem nacrtu, a ne ljudskome. Ali onaj, koji je Crkvu osnovao i u Duhovskoj oluji pozvao je na život, ne razmeće temelje ustanove spasenja, koje je sâm položio. Koga Duh Božji potiče, ima po sebi pravo unutarnje i vanjsko držanje prema Crkvi, plemeniti rod s drva križa, Duhovski dar Božjeg Duha za svijet, kome treba vodstva.

U vašim krajevima, časna Braćo, sve se jače hrpimice čuju glasovi, koji pozivaju na otpad od Crkve. Među glasnicima ima mnogo i takovih, koji svojom službom nastoje probuditi dojam, kao da je taj otpad od Crkve i s time povezana nevjernost prema Kristu Kralju osobito uvjerljiv i zaslužan oblik vjernosti današnjoj državi. S prikrivenim ili očitim pritiskom, sa strahovanjem, s prijetnjama gospodarskih, službenih, građanskih i drugih šteta ugnjetavaju se nezakonito i nečovječno vjerni katolici, naročito neki razredi katoličkih činovnika. S očinskim ganućem osjećamo i duboko trpimo s onima, koji su svoju vjernost Kristu i Crkvi morali tako skupo platiti. Ali došlo se do one točke, gdje se radi o posljednoj svrhi, o spasenju ili propasti, i gdje je stoga vjerniku put junačke jakosti jedini put spasenja. Kad kušač ili tlačitelj pristupi vjerniku s izdajničkim prišaptavanjem, da izađe iz Crkve, tada mu može — i ako ga to stajalo teških zemaljskih žrtava — samo ponoviti onu Spasiteljevu riječ: »Odlazi sotono, jer je pisano: Gospodinu Bogu svomu klanjaj se i njemu jedinom služi« (Mt. 4, 10; Lc. 4, 8). A Crkvi će govoriti: Ti si moja majka od dana mojeg djetinjstva, moja utjeha u životu, moja zagovornica na smrti, neka prione jezik moj za usta moja, ako se — popuštajući zemaljskim mamljenjima i prijetnjama — iznevjerim Krsnomu svojem zavjetu. Onima pak, koji misle, da mogu s vanjskim otpadom od Crkve spojiti unutarnju vjernost prema Crkvi, neka im bude opomena Spasiteljeva riječ: »Koji se odreče mene pred ljudima, njega ću se i ja odreći pred Ocem mojim, koji je na nebesima« (Lc. 12, 9).

5. Prava vjera u Primat (prvenstvo).

Vjera Crkve ne bi se očuvala čista i nepokvarena, kad ne bi bila poduprta vjerom u Pri-

mat rimskog biskupa. U isti čas, kad je Petar, prije svih Apostola i učenika, ispovjedio svoju vjeru u Krista, Sina Boga živoga, njegovu je vjeru i ispovijest nagradio Isus Krist odgovorom, da će sazidati svoju Crkvu, jedinu Crkvu, na Petru, Stijeni (Mt. 16, 18). Zato su vjera u Krista, u Crkvu, u Primat u svetoj uzajamnoj vezi. Prava i zakonita vlast jest svagdje veza jedinstva, izvor snage, zaštita protiv raspadanja i cijepanja, jamstvo budućnosti. A to se obistinjuje u najvećem i najuzvišenijem smislu ondje, gdje je, kako je to jedino u Crkvi, takovoj vlasti obećano nadnaravno vodstvo Duha Svetoga i njegova nenadvladiva zaštita. Ako vas ljudi, koji nijesu složni ni u vjeri Krista, stanu mamiti i začaravati njemačkom nacionalnom crkvom, tada znajte, da ona nije ništa drugo nego nijekanje jedine Kristove Crkve, očit otpad od Kristove zapovijedi, da se Evanđelje propovijeda cijelom svijetu, što može učiniti samo opća Crkva. Povijesni razvitak drugih nacionalnih crkava, njihova duhovna ukočenost, njihovo gušenje i zarobljavanje od zemaljskih sila pokazuje očajnu neplodnost, u koju neminovno pada svaka loza rastavljena od živog trsa Crkve. Tko se dakle takovim pogrešnim razvijanjima odmah od prvih početaka opre sa svojim budnim i odlučnim Ne, služi nesamo čistoći svoje kršćanske vjere, nego i zdravlju i životnoj snazi svojeg naroda.

6. Ne valja krivotvoriti svete riječi i pojmove.

Morat ćete, Časna Braćo, imati osobito budno oko, kad se vjerskim temeljnim pojmovima oduzima njihov bitni sadržaj i daje im se svjetovni smisao.

Objava u kršćanskim smislu jest riječ Božja ljudima. Istu tu riječ upotrebljavati za prišap-

ćivanje krvi i rase, za isijavanje povijesti naroda u svakom slučaju uzrokuje zabunu. Tako patvoren novac ne zaslužuje da uđe u jezično blago vjernog kršćanina.

Vjera je tvrdo držanje za istinu onoga, što je Bog objavio i što nam po svojoj Crkvi predlaže vjerovati: jest » dokaz za one stvari, kojih ne vidimo« (Hebr. 11, 1). Radosno i ponosno pouzdanje u budućnost svojeg naroda, što je svakomu drago, označuje nešto sasvim drugo nego vjera u religijskom smislu. Upotrebljavati jedno mjesto drugoga, htjeti da se jedno nadomjesti drugim, pa onda zahtijevati, da ga uvjeren kršćanin prizna »vjernikom«, jest pusta igra riječima ili svijesna pomutnja pojmova ili još što gore.

Besmrtnost u kršćanskom smislu jest život čovjeka poslije zemaljske smrti kao ličnoga pojedinačnog bića — za vječnu nagradu ili za vječnu kaznu. Tko riječju besmrtnost ne će da drugo označi nego kolektivno nastavljenje života u daljnjem postojanju svojeg naroda kroz neodređeno dugu budućnost na ovom svijetu, taj izvraća i patvori temeljne istine kršćanske vjere, drma temelje svakoga religijskog naziranja, koje zahtijeva opći ćudoredni poredak. Koji ne će da bude kršćanin, neka se barem odreče, da jezično blago svoje nevjere umnoži kršćanskom jezičnom imovinom.

Istočni je grijeh nasljedna prava krivnja, i ako ne lična, potomaka Adama, koji u njemu sagriješiše (Rom. 5, 12), gubitak milosti i time života vječnog, sa sklonošću na zlo, koju svak mora potisnuti i nadvladati milošću, pokorom, borbom i ćudorednom snagom. Muka i smrt Sina Božjega otkupila je svijet od nasljednog prokletstva grijeha i smrti. Vjera u te istine, kojima se danas u vašoj domovini plitko rugaju

Kristovi protivnici, pripada neotuđivom blagu kršćanske vjere.

Križ Kristov, pa bilo već i samo njegovo ime mnogima ludost i sablazan (1. Cor. 1, 23), za kršćanina ostaje posvećeni znak otkupljenja, stijeg ćudoredne veličine i jakosti. U njegovoj sjeni živimo. U njegovu cjelovu umiremo. Na našem grobu neka stoji kao vjesnik naše vjere, svjedok našeg ufanja na vječno svijetlo.

Poniznost u duhu Evanđelja i molitva za Božju pomoć daju se združiti sa štovanjem samoga sebe, sa samopouzdanjem i s junačkim duhom. Crkva Kristova, koja u svim vremenima sve do najnovije sadašnjosti broji više ispovijedalaca i svojevoljnih mučenika nego i koje drugo ćudoredno društvo, pa joj stoga ne treba s takovih strana pouke o junačkom duhu i junačkim djelima. I odvratna oholost tih novotara plitko govoreći o kršćanskoj poniznosti kao o pokunjenosti i nejunačkom duhu ruga se samoj sebi.

Milost u širem, nepravom smislu može se sve zvati, što stvor dobiva od Stvoritelja. Ali riječ milost u pravom kršćanskom smislu obuhvata nadnaravne darove ljubavi Božje, prijaznost i djelovanje Božje, čime on čovjeka diže do onoga najunutarnjijeg sjedinjenja sa svojim životom, što Novi Zavjet zove Božjim djetinjstvom (posinaštvom). »Vidite, kakovu nam je ljubav dao Otac, da se djeca Božja zovemo i jesmo« (1. Jo. 3, 1). Odbijanje ovoga nadnaravnog uzdignuća po milosti iz tobožnjega posebnog njemačkog značaja jest zabluda, otvoreni navještaj borbe protiv temeljne istine kršćanstva. Izjednačivanje nadnaravne milosti s naravnim darovima je zahvatanje u jezično blago, stvoreno i posvećeno vjerom. Pastiri i čuvari Božjeg naroda dobro će učiniti, da se budno opru tomu svetogrdnom otimanju i toj pometnji duhova.

7. Ćudoredna nauka i ćudoredni poredak.

Na pravoj i nepokvareno sačuvanoj Božjoj vjeri temelji se ćudorednost čovječanstva. Svi pokušaji, da se ćudoredna nauka i ćudoredni poredak digne s granitnoga vjerskog temelja i postavi na pomičan pijesak ljudskih pravila, vode ranije ili kasnije pojedince i zajednice moralnom propadanju. Bezumnik, koji u svom srcu govori: nema Boga, hodat će putovima moralne pokvarenosti (Ps. 13, 1. ss.). Broj takovih bezumnika, koji drsko poduzimaju da rastave ćudorednost od vjere, ima danas legija. Ne vide ili ne će da vide, kako, odstranjujući konfesionalnu obuku, to jest jasno i određeno kršćanstvo iz obuke i odgoja, sprečavajući suoblikovanje društvenoga i javnog života, trče stazama duhovnog siromaštva i ćudorednog propadanja. Nikakova državna sila, nikakav čisto zemaljski ideal, ma kako velik i plemenit, ne može zadugo nadomjestiti najdublje i najodlučnije pobude, koje izviru iz vjere u Boga i u Isusa Krista. Ako se poziva na opće dobro, kad se radi o najtežim žrtvama, kad treba zatajiti svoj mali ja, oduzevši ćudorednu potporu, koja izlazi iz vječnoga i Božanskog, iz vjere, koja diže i tješi Onim, koji dobro nagrađuje, a zlo kazni, tada nebrojeni ljudi ne će vršiti svoje dužnosti, nego će od nje bježati. Savjesno vršenje deset zapovijedi Božjih i zapovijedi Crkvenih, a te potonje nijesu ništa drugo nego naredbe k Evanđeoskim pravilima, jest za svakoga pojedinog čovjeka neporedljiva škola promišljene samozataje, ćudorednog jačanja i odgajanja značaja. Škola, koja mnogo zahtijeva, ali ne previše. Dobri Bog, koji kao zakonodavac govori: »Moraš«, daje svojom milosti da se i može njegova zapovijed izvršiti. Ne iskoristiti ćudoredne snage od takove djelotvornosti ili im svijesno zakrčiti put u odgajanje naroda, jest

strahovito sudjelovanje u vjerskom osiromašivanju naroda. Izručiti ćudorednu nauku ljudskome naziranju, koje se u vremenu mijenja, mjesto usidriti je u svetoj volji vječnog Boga, u njegovim zapovijedima, znači otvoriti vrata razornim silama. Zato promicati napuštanje vječnih pravila objektivne ćudoredne nauke u odgajanju savjesti, u oplemenjivanju na svim područjima života i u svim uređajima jest grijeh protiv budućnosti naroda, kojega će gorke plodove morati kušati idući naraštaj.

8. Priznavanje naravnog prava.

Zlokobna je oznaka današnjeg vremena, što hoće rastaviti od prave vjere i od objavljenih Božjih zapovijedi nesamo ćudorednu nauku, nego i temelje prava i pravnog upravljanja. Ovdje mislimo osobito na tako zvano naravno pravo, koje je prst samog Stvoritelja napisao na ploče čovječjeg srca (Rom. 2, 14. ss), i koje može zdrav razum, nezaslijepljen grijehom i strašću iz njih čitati. U svijetlu pravilâ toga naravnog prava može se svako pozitivno pravo, kojega mu drago zakonodavca, ispitati: njegova naime ćudoredna vrijednost i prema tome njegova zakonitost i obveza u savjesti. Oni ljudski zakoni, koji su u nerazrešivoj opreci s naravnim pravom, boluju od početne mane, koja se ne može izliječiti ni prisilnim sredstvima ni razvijanjem vanjske sile. Po tom se mjerilu ima suditi i načelo: »pravo je ono, što je narodu korisno«. Zacijelo tomu se načelu može dati i pravi smisao, ako se misli, da ono, što je ćudoredno nedopušteno, ne može nikad narodu uistinu koristiti. Međutim je već staro poganstvo spoznalo, kako ta rečenica, da bude sasvim prava, zapravo mora biti obrnuta i ovako se ima izreći: »Nikad nije nešto korisno, ako nije ujedno i ćudoredno dobro. I nije zato

ćudoredno dobro, jer je korisno, nego jer je ćudoredno dobro i korisno je« (Cicero, De officiis 3, 30). Od toga ćudorednog pravila odijeljeno ono načelo značilo bi u međudržavnom životu vječno ratno stanje među različitim narodima. U narodnom pak životu miješajući korist i pravo ne poznaje temeljnu činjenicu, da čovjek, koliko je osoba, ima prava od Boga mu danih, koja moraju biti zaštićena protiv svakog pokušaja od zajednice, koji bi išao za tim, da ih poriče, ukida i sprečava njihovo vršenje. Ne mareći za tu istinu pregleda se, da se istinsko opće dobro najzad određuje i upoznaje čovječjom naravi s njezinim skladnim izjednačenjem između ličnog prava i društvene veze, kao i svrhom društva, što ga određuje jednaka čovječja narav. Stvoritelj je htio društvo kao sredstvo da se potpuno razviju pojedinačne i društvene sposobnosti, koje ima pojedinac, dajući i primajući, iskoristiti na svoje dobro i svih drugih. I one općenitije i više vrednote, koje ne mogu pojedinci nego samo društvo ostvariti, htio je Stvoritelj najzad radi čovjeka, za njegov naravni i nadnaravni razvitak i savršenstvo. Odstupanje od toga poretka drma stupove, na kojima stoji društvo, i izlaže se opasnosti mir, sigurnost, pače i sam opstanak društva.

Vjernik ima pravo da svoju vjeru ispovijeda i vrši onako, kako to njoj odgovara. Zakoni, koji ispovijedanje i vršenje te vjere sprečavaju ili oteščavaju protive se naravnome pravu.

Roditelji savjesni i svijesni svojoj odgojnoj dužnosti imaju pravo prvo od svakoga drugog prava i bitno pravo svoju djecu od Boga im danu odgajati u duhu prave vjere i u skladu s njezinim načelima i propisima. Zakoni, ili druge slične naredbe, koje se ne obaziru na roditeljsku naravnopravnu volju u školskim stvarima ili je

prijetnjama i silom onemogućuju, jesu u opreci s naravnim pravom i u svojoj najdubljoj biti nećudoredni.

Crkva, kojoj je povjerena zadaća da čuva i tumači Božje naravno pravo, ne može drugo da učini, nego da nedavno u stanju javno poznate neslobode provedene upise u škole proglasi učinkom nasilja, komu nedostaje svaki pravni značaj.

9. Mladeži.

Zastupajući onoga, koji je u Evanđelju rekao mladiću: »Ako hoćeš da uđeš u život, drži zapovijedi« (Mt. 19, 17) upravljamo na mladež osobito očinsku riječ.

Tisuću usta danas vama navješćuje evanđelje, koje nije objavio Otac nebeski. Tisuću pera pišu u službi prividnog kršćanstva, koje nije Kristovo kršćanstvo. Štamparije i Radio dan za danom poplavljuju vas proizvodima, koji su neprijateljski vjeri i Crkvi, i bezobzirno i uvredljivo napadaju ono, što vam mora biti uzvišeno i sveto.

Znamo, da su mnogi, mnogi od vas za vjernost vjeri i Crkvi, za pripadanje vjerskim, u konkordatu zaštićenim društvima, morali i da moraju podnositi tamna vremena nepoznavanja, sumnjičenja, sramote, poricanja svoje domovinske vjernosti, mnoge štete u staleškom i društvenom životu. Nije Nam nepoznato, kako mnogi neimenovani Kristov vojnik stoji u vašim redovima, koji žalosna srca, ali uzdignute glave nosi svoju sudbinu i utjehu jedino nalazi u misli, da trpi sramotu za ime Isusovo (Act. Ap. 5. 41).

I danas, kad nastupaju nove pogibli i nove napetosti, velimo toj mladeži: »Ako vam tko navijesti drugo evanđelje protiv onoga što pri-

miste« na koljenima pobožne majke, s usana vjernog oca, iz obuke odgojitelja vjerna svome Bogu i svojoj Crkvi »proklet da bude« (Gal. 1, 9). Ako država osniva državnu mladež, koja bi organizacija imala biti obvezna za sve, tada je, nikad ne dirajući u prava vjerskih društava, samo sobom razumljiv i neotuđiv pravni zahtjev samih mladih ljudi i njihovih za njih pred Bogom odgovornih roditelja zahtijevati, da te obvezatne organizacije budu očišćene od svake težnje neprijateljske prema kršćanskoj vjeri i Crkvi, težnje, koja sve do najnovijeg vremena, pače i sada, tjera vjerne roditelje u nerješive sukobe savjesti, budući da ne mogu dati državi ono, što se u ime države zahtijeva, da ne otmu Bogu, što je Božje.

Nitko ne misli da njemačkoj mladeži stavlja kamenje na put, koji vodi ostvarenju pravog narodnog jedinstva, odgajanju plemenite ljubavi za slobodom, neslomivoj vjernosti domovini. Ono, čemu se Mi protivimo i moramo protiviti, jest opreka, koja se hoće i sustavno raspiruje, njome se rastavljaju ti odgojni ciljevi od vjerskih. Zato dovikujemo toj mladeži: Pjevajte svoje pjesme o slobodi, ali nemojte da zaboravite nad njima slobodu djece Božje! Ne dopustite, da se dostojanstvo te nenaknadive slobode izgubi u ropskim okovima grijeha i tjelesne pohote. Tko pjeva pjesmu vjernosti zemaljskoj domovini, ne smije postati nevjeran prebjeg i izdajica svoga Boga, svoje Crkve, svoje vječne domovine. Govori vam se mnogo o junačkoj veličini u svijesnoj i neistinitoj opreci s Evanđeoskom poniznosti i strpljivosti. Ali zašto vam se prešućuje, da ima i junaštvo u ćudorednoj borbi? Da je očuvanje Krsne nevinosti junačko djelo, koje bi trebalo imati zasluženu ocjenu na vjerskom i naravnom polju?

Mnogo vam se pripovijeda o ljudskim slabostima u povijesti Crkve. Ali zašto vam se prešućuju velika djela, koja prate stoljeća, Sveti, koje je Crkva proizvela, blagoslov, koji je potekao za zapadni uljuđeni svijet iz žive veze te Crkve i vašeg naroda? Mnogo vam se govori o športskim vježbama. Ako se umjereno i prema cilju vrše, davaju tjelesnu jakost, okretnost, što je za mladež blagodat. Ali se danas športskim vježbama često daje opseg, koji ne računa ni sa skladnim općim odgojem tijela i duha, ni s potrebnim njegovanjem obiteljskog života, ni sa svetkovanjem dana Gospodnjega. S ravnodušću, koja je blizu preziru, oduzima se danu Gospodnjem njegov posvećeni značaj i sabranost, kako je to prema najboljoj njemačkoj predaji. Očekujemo pouzdano, da će vjerna katolička omladina u teškoj okolini državne obvezatne organizacije učiniti, da se njezino pravo na kršćansko svetkovanje dana Gospodnjega izrijekom uvaži, da radeći oko jačanja svojeg tijela ne zaboravi svoje besmrtne duše, da se ne dade nadvladati od zla, nego da nastoji zlo nadvladati dobrom (Rom. 12, 21), da ostane njezin najuzvišeniji i najsvetiji ponos steći na trkalištu vječnog života pobjedonosni vjenac (1. Cor. 9, 24. s).

10. Svećenicima i redovnicima.

Posebnu riječ priznanja, bodrenja, opomene upravljamo na svećenike Njemačke, koje u podređenosti njihovim biskupima u teško vrijeme i nemilim prilikama zapada zadaća upućivati stado Kristovo na prave putove naukom i primjerom, svagdanjim predanjem, apostolskom strpljivosti. Ne malakšite, predragi sinovi i sudionici u svetim tajnama, slijediti vječnoga velikog Svećenika Isusa Krista u njegovoj samarijskoj ljubavi i skrbi. Hodajte vazda neokaljani

pred Bogom, neprestano mrtveći sebe i usavršujući, milosrdno ljubeći sve, koji su vam povjereni, naročito one, koji su u pogibli, koji su slabi i koji kolebaju. Budite vođi vjernih, potpore onima, koji posrću, učitelji onima, koji sumnjaju, tješitelji žalosnih, nesebični pomagači i svjetovatelji svih. Kušnje i trpljenja, kroz koja je prošao vaš narod u poratno vrijeme, ne prođoše bez traga mimo njegovu dušu. Ostaviše napetosti i gorčine, koje se mogu tek pomalo izliječiti i pravo nadvladati samo duhom nesebične i djelotvorne ljubavi. Tu ljubav, koja je prijeko potrebna oprema apostola, naročito u današnjem razrovanom i mržnjom iznakaženom svijetu, želimo vam i prosimo od Boga u obilnoj mjeri. Ta apostolska ljubav učinit će, da mnoge nezaslužene gorčine, i ako ne zaboravite, a ono barem oprostite, što ih na vašem svećeničkom i dušobrižničkom putu ima danas više no ikad. Ta ljubav, koja razumije i smiluje se onima, koji lutaju, pače i onima, koji grde, nikako ne znači i ne može značiti, da se ma kako odričete navješćivanja, uvažavanja, srčanog branjenja istine i njezina slobodnog primjenjivanja na stvarnost, što vas okružuje. Prvi i samo sobom najrazumljiviji dar svećeničke ljubavi prema svijetu jest služiti istini, i to cijeloj istini, otkrivati i pobijati zabludu, pojavljivala se ona ma u kojem obliku, ruhu i liku. Toga se odreći bila bi ne samo izdaja Boga i vašeg svetog zvanja, nego bi bio i grijeh protiv pravog blagostanja vašeg naroda i domovine. Sve one, koji svojim biskupima drže vjernost, što su je obećali, kad su bili zaređeni, sve one, koji su zbog vršenja svoje pastirske službe morali i moraju trpjeti muku i progonstvo — mnogi u tamničkim ćelijama i koncentracionim logorima — ide zahvala i priznanje Oca kršćanstva.

Isto tako i katoličke redovnike i redovnice ide Naša očinska zahvala, združena s dubokim sučuvstvovanjem na udesu, što su mnogi od njih zbog neprijateljskih mjera protiv redovništva istrgnuti iz blagoslovnoga i dragog im zvaničnog posla. Ako pojedinci pogriješiše i pokazaše se nedostojnima svojeg zvanja, njihovi prijestupi, i od Crkve osuđeni, ne umanjuju zaslugu goleme većine, koji se nesebično i u svojevoljnom siromaštvu trude s predanjem služiti svojemu Bogu i svojem narodu. Revnost, vjernost, težnja za krepošću, djelotvorna ljubav prema bližnjemu i spremnost pomaganja tih redovničkih osoba u dušobrižništvu, u službi bolesnika i školi, jesu i ostaju slavan prinos privatnom i javnom blagostanju, prema čemu će buduće, mirnije vrijeme biti pravednije nego današnje nemirno. Pouzdano se nadamo, da će upravitelji redovničkih zajednica uvažujući sadašnje teškoće i kušnje podvostručenom revnosti, produbljenim životom molitve, svetom zvaničnom ozbiljnosti i pravom redovničkom stegom isprositi od Svemogućega nov blagoslov i novu plodnost za svoj teški posao.

11. Vjernicima svjetovnjacima.

Pred Našim je očima nepregledno veliko mnoštvo vjernih sinova i kćeri, kojima trpljenje Crkve u Njemačkoj i vlastito trpljenje nije ništa otelo od njihova predanja za stvar Božju, ništa od njihove nježne ljubavi prema Ocu kršćanstva, ništa od njihove poslušnosti biskupima i svećenicima, ništa od njihove radosne pripravnosti i unapredak — došlo što došlo — da ostanu vjerni onome, što su vjerovali i što su od svojih djedova primili kao svetu baštinu. Svima njima ganuta srca šaljemo Svoj očinski pozdrav.

I na prvom mjestu članovima katoličkih

organizacija, koji hrabro i uz mnoge bolne žrtve sačuvaše vjernost Kristu i nikad ne htjedoše odreći se pravâ, što ih svečani ugovor zajamčio Crkvi i njima.

Posebno srdačan pozdrav ide i katoličke roditelje. Njihova od Boga dana odgojna prava i dužnosti u ovaj su čas u središtu borbe, od koje se sudbonosnija može jedva zamisliti. Crkva Kristova ne može istom onda da počne žalostiti se i jadikovati, kad su oltari opustošeni, kad su svetogrdne ruke kuće Božje zapalile. Kad se kuša svetohranište Krstom posvećene dječje duše onesvetiti protivukršćanskim odgojem, kad se iz tog živog Božjeg hrama hoće iščupati vječna svjetiljka vjere i na njezino mjesto staviti divlji oganj vjerskog nadomjestka, koji nema ništa više zajedno s vjerom križa, tada je duhovno oskvrnuće hrama blizu, tada je dužnost svakoga vjernog kršćanina da svoju odgovornost jasno odijeli od protivne strane i svoju savjest od svakoga grešnog sudjelovanja u takovu kobnom razoru. I što se protivnici više trude, da svoje mračne namjere zaniječu i zabašure, to je više potrebno okato nepouzdanje i gorkim iskustvom uzdrmana nepovjerljiva budnost. Formalno zadržanje vjerske obuke u školi, koju još nadziru i ometaju nepozvani, koji u drugim obučnim predmetima sustavno i zlobno rade protiv te vjere, ne može nikad biti opravdan razlog, da vjeran kršćanin slobodno privoli na takovu školu, koja ruši vjeru. Mi znamo, predragi katolički roditelji, da kod vas nema ni govora o kakovoj slobodnoj privolji. Znamo, da bi slobodno i tajno glasovanje kod vas bilo daleko pretežniji plebiscit za konfesionalnu školu. I zato ne će Nam dojaditi ni unaprijed, da odgovornim vlastima slobodno izjavimo, kako su nezakonite dosadanje nasilne mjere i kako je dužnost dopustiti, da se

volja slobodno očituje. Međutim jedno ne zaboravite: nijedna zemaljska vlast ne može vas riješiti odgovornosti, što je hoće Bog, koja vas veže s vašom djecom. Nitko od onih, koji danas guše vaša odgojiteljska prava i nastoje vaše odgojne dužnosti zamijeniti, ne će moći mjesto vas odgovoriti vječnom Sucu, kad vas bude pitao: Gdje su oni, koje sam ti dao? Neka bi svaki vas mogao odgovoriti: »Ne izgubih ni jednoga od onih, koje si mi dao« (Jo. 18, 9).

12. Završetak.

Časna Braćo! Mi smo uvjereni da će riječi, što smo ih u odlučni čas upravili na vas i po vama na katolike Njemačkog carstva, naići na odjek u srcima i u djelima Naše vjerne djece, kako to odgovara ljubeznoj skrbi zajedničkog Oca. Ako što osobito žarko prosimo od Gospodina, tada je to ovo: da Naše riječi dopru i do uha i do srca takovih i da ih potaknu na razmišljanje, koje su već počela hvatati mamljenja i prijetnje onih, koji su protiv Krista i njegova svetog Evanđelja.

Svaku smo riječ ove Enciklike odvagnuli na tezulji istine ujedno i ljubavi. Niti smo htjeli šutnjom u nepravo vrijeme postati sukrivci u nedovoljnom obavještenju, niti nepotrebnom strogosti otvrdnuti srca ma kojega od njih, koji su pod našom pastirskom odgovornosti i prema kojima Naša pastirska ljubav nije manja, jer sada hodaju putovima zablude i otuđivanja. I ako mnogi od onih, koji se prilagođuju svojim novim prilikama, imaju za ostavljenu očinsku kuću i samoga Oca samo riječi nevjernosti, i ako su zaboravili, što su iza sebe bacili — doći će dan, kad će groza udaljenosti od Boga i duševne zapuštenosti uhvatiti te danas izgubljene sinove, kad će ih žalost za domajom privesti opet »Bogu,

koji razveseljavaše mladost njihovu« i Crkvi, koje materinska ruka pokazivaše njima put k Ocu nebeskomu. Taj čas uskoriti jest predmet Naših neprestanih molitva.

Kao što su druga vremena Crkve, tako će i ova biti vjesnik novog napretka i nutarnjeg očišćavanja, budu li ispovjedalačka volja i spremnost trpljenja vjernih Kristu dosta jake, da se fizičkoj sili tlačitelja Crkve opru bezuvjetnim prianjanjem za vjeru, nepokolebljivim ufanjem usidrenim u vječnost, djelotvornom ljubavi, koja sve osvaja. Sveto korizmeno i uskrsno vrijeme, koje propovijeda sabranost i pokoru i pogled kršćanina još više nego inače upravlja na križ, ali ujedno i na krasotu Uskrsnuloga, neka bude za sve vas i za svakog prilika, koju radosno pozdravite, da cijelu dušu napunite duhom junačkim, trpljivim i pobjedonosnim, koji odsijeva s križa Kristova. Tada će — o tom smo uvjereni — neprijatelji Crkve, koji misle, da je došao njihov čas, brzo upoznati, da su prerano od veselja klicali i prerano pograbili lopatu, da je zakopaju. Tada će doći dan, kad će se mjesto preuranjenih pobjedničkih pjesama neprijatelja Kristovih dizati k nebu iz srdaca i usana vjernika Kristovih Te Deum oslobođenja; Te Deum zahvale Svevišnjemu; Te Deum radosti, što je njemački narod i u svojim danas zalutalim članovima našao put povratka k vjerskoj domaji, što u trpljenju pročišćenoj vjeri opet prigiba svoje koljeno pred Isusom Kristom, Kraljem vremena i vječnosti, i što je spreman u borbi protiv otpadnikâ i uništavačâ kršćanskog zapada, u skladu sa svim dobromišljenicima drugih naroda, izvršiti poziv, što mu ga namijeniše nacrti Vječnoga.

Onaj, koji istražuje srca i bubrege (Ps. 7, 10), svjedok Nam je, da nemamo žarče želje, nego da se uspostavi mir između Crkve i države

u Njemačkoj. Ali ako — bez Naše krivnje — nema biti mira, tad će Crkva Božja svoja prava i slobode braniti u ime Svemogućega, čija ruka nije ni danas okračala. Pouzdajući se u njega »ne prestajemo moliti i prositi« (Colos. 1, 9) za vas, djecu Crkve, da se skrate dani nevolje i da se nađete vjerni u dan kušnje. Ne prestajemo moliti i prositi također i za progonitelje i tlačitelje: Otac svakog svijetla i svakog milosrđa neka udijeli Damaštanski čas spoznaje njima i onim mnogima, koji su s njima zalutali i lutaju.

S tom žarkom molitvom u srcu i na usnama, kao zalog Božje pomoći, kao potporu u vašim teškim i odgovornim odlukama, kao jačanje u borbi, kao utjehu u trpljenju, podjeljujemo u očinskoj ljubavi Apostolski blagoslov vama biskupima, pastirima vašega vjernog naroda, svećenicima i redovničkim osobama, apostolima-svjetovnjacima Katoličke Akcije i svima, svima vašim vjernicima, i ne na posljednjem mjestu bolesnima i zatvorenima.

Dano u Vatikanu, na Gluhu nedjelju 14. ožujka 1937.

PIUS PP. XI.

Gdje je što.

	Strana
Enciklika Pija XI. »Mit brennender Sorge«	3
1. Konkordat	4
2. Prava vjera u Boga	7
3. Prava vjera u Isusa Krista	9
4. Prava vjera u Crkvu	11
5. Prava vjera u Primat (prvenstvo)	15
6. Ne valja krivotvoriti svete riječi i pojmove	16
7. Ćudoredna nauka i ćudoredni poredak	19
8. Priznavanje naravnog prava	20
9. Mladeži	22
10. Svećenicima i redovnicima	24
11. Vjernicima svjetovnjacima	26
12. Završetak	28